

NAKİBOĞLU İBRAHİM EFENDİ'NİN YAPTIĞI VAKIFLAR

XVIII. yüzyılda Konya'da kurulan hayır müesseselerinden birisi de cami, medrese, mektep ve konaktan oluşan külliye ve bunlara yapılan vakıflar ile **Nakiboğlu Vakfı**'dır. Külliye'nin vakıflarının büyük bir bölümü günümüze kadar gelirken bazı vakıflarının akıbeti bilinmemektedir.⁽¹⁾ **Nakiboğlu İbrahim Efendi**⁽²⁾ tarafından tanzim edilen 11 Şubat 1763 tarihli vakfiye ve vakıf mülkler bir liste olarak aşağıda verilmiştir.

Vakfiye Metni:

“Ahmedfakih Mahallesi'nden umdetül-mevâli'l-izâm ve ule-mâi'l-allâm Mevlânâ **es-Seyyid el-Hâc İbrahim Efendi**, meclis-i şer'e hâzır olup, evkâf-ı âtiye mütevellî nasb ve ta'yîn buyurdukları es-Seyyid Ata'ullah Çelebi mahzarında, Konya'da cins-i

akâr ve müsekkaftandan silk-i mülkünde münselik ve tasarrufâtında olan emlâkenden,

I. Ahmedfakih Mahallesi'nde vâki' kıbleten ve şarken Bekir Efendi-zâde Seyyid Hasan Efendi, Kapucu-zâde, Altıparmaklı ve Kösec Alioğlu mülkleri; şimâlen ba'zen Abdullah Efendi mülkü ve ba'zen tarîk-i âmm; garben ba'zen Seyyid Ata'ullah Çelebi, ba'zen kendinin müceddeden binâ ve ihyâ eylediği medrese-i şerîfe, ba'zen tarîk-i âmm, ba'zen Emine Hatun, Çini-zâde ve Kazâz-zâde mülkleri ve ba'zen yine tarîk-i âmm ile mahdûd hâriciye ahur dâiresinde iki bâb ahur, bir bâb samanhâne, iki bâb sagır anbar,

iki kıt'a develik örtmesi; bir bi'r-i mâ (su kuyusu), mukassam-ı âb, bir mikdâr havlu ve yine hâriciye-i selâmlık dâiresinde tahtânî altı bâb odalar, iki kıt'a dehliz, bir memşâ (abdesthâne), bir kebîr yazlık ve pîşgâhında bir kebîr havlu, burma lüleli bir sikâye -i câriye (su içecek kap); taraf-ı cenûbîsinde iki kenif ve bir mikdâr diğer havlu derûnun-

M. Ali UZ

(1) Mehmet Ali Uz, "Nakiboğlu Vakfına Ait Bir Kadı Sicili Kaydı", Akademik Sayfalar, 24 Haziran 2015, C. 15, S. 19, s. 289-291.

(2) Mehmet Ali Uz - Serdar Ceylan, "Osmanlı Dönemi Konya'nın Meşhur Müftüleri", Akademik Sayfalar, 13 Nisan 2016, C. 16, S. 12, s.181.

Nakiboğlu Camii.

da bir bâb anbar, bir örtme, harem ve iki daire-i kebîre olup daire-i ulâsında tahtânî beş bâb oda, iki kıt'a dehliz, üç sofalı bir kebîr yazlık ve pîşgâhında mâ-i câri (akar su) ile bir büyük havuz ; taraf-ı şimâlinde fıskiyeli bir kasır ve şarkisinde bir nişîmen (oturacak yer), bir kıt'a havlu, kenif, fevkânî üç bâb oda, bir kasr-ı âli, iki kıt'a dehliz ve etrâfında kürûm ve eşcârî müştemil 7 tah-

ta bağ ; 4 dönüm mikdârı bostan yeri ; bir kıt'a çemenzâr ve gülzâr ve dâire-i sâniyesi dahî iki kıt'a olup, kıta-i ulâsında tahtânî altı bâb oda, bir hamam, fevâreli (fıskiyeli) bir hamam odası, gülhan, memşâ, bir bâb kilar, fevâreli bir kasır, pîşgâhında bir küçük havuz, burma lüleli bir sikâye ve eşcârî müştemil bir kıt'a hadîka (etrâfına duvar çekilmiş bahçe), bir kıt'a havlu, fevkânî

iki bâb oda, iki kıt'a dehliz, bir kasrı-ı âli ve kıta-i sâniyesinde tahtânî iki bâb oda, bir bâb serdâb (yer altında olan serin oda), fevkânî iki bâb oda, bir dehliz, bir mikdâr havlu, mem-şâ, matbah ve dâiresinde iki kıt'a kebîr örtme, bir bâb mahtabe (odunluk), birbiri içinde iki bâb kilar, bir bâb kebîr matbah ve derûnunda iki bâb aşçı odaları, bir mikdâr havlu ve verâsında (arka) bir kıt'a arsa -i hâliyeyi müştemil müceddeden binâ eylediği menzilini ;

II. Medîne-i merkûme sükunda Pürçüklü Mahallesi 'nde vâki' kibleten Mehmed Ağa'nın cânbâz ahuru, Muharremeddîn vakfı olan dekâkin, Bezirci -zâde Mehmed Çelebi ve Tûlî-zâde vereseleri dükkânları, mahalle-i merkûmenin avârızı vakfı olan dükkân, el-Hâc Mustafa ve Deveci-zâde el-Hâc Süleyman vereseleri mülkleri, el-Hâc Hüseyin vakfı olan dükkân; garben kendisinin müceddeden binâ eylediği âtiyyü'l-beyân iki bâb dükkânlar ile Hüseyin Efendi Câmi'-i Şerîfi meşîhatına mevkûf bir bâb şalvarcı dükkânı ile ittisâlinde bir bâb berber dükkânı ve ba'zen tarîk-i âmm ; şimâlen ve şarken yine tarîk-i âmm ve ba'zen kendisinin müceddeden binâ eylediği mekteb -i şerîf ile mahdûd tahtânî ve fevkânî yüz beş oda, fevkânî bir mescid -i şerîf, iki kıt'a havlu, bir şâdırvân -ı dâimü'lcereyân (devamlı akan şâdırvân), iki kıt'a örtme, bir kebîr ahur, kenif ve kapısı dâhilinde altı aded dükkânı müştemil müceddeden binâ eylediği han -ı cedîdini;

III. Han-ı mezbûrun kapısı hâricinde taraf-ı şimâlde vâki' kibleten mârûz-zikr Hüseyin Efendi Câmi'-

i Şerîfi meşîhatı vakfı olan berber dükkânı, garben tarîk-i âmm, şimâlen ve şarken han -ı mezbûr ile mahdûd birbirine bitişik müceddeden binâ eylediği dokuz bâb dükkân ile han-ı mezkûr kapısının cânib-i cenûbisine bitişik kibleten Muharremeddîn vakfı olan dükkân, garben tarîk-i âmm, şarken ve şimâlen han-ı mezbûr ile mahdûd birbirine bitişik üç bâb dükkân ki, toplam müceddeden binâ eylediği on iki bâb dükkânını;

IV. Atpazarı 'nda vâki' kibleten Alaca Mescid 'e giden tarîk-i hâs ve ba'zen Seyyid Derviş mülkü; garben Vâlîde Hanı ve ba'zen Seyyid Hâcî Sâlih dükkânı; şimâlen el-Hâc Abdulfett âh vakfı olan dükkân ve şarken tarîk-i hâs ile mahdûd tahtânî ve fevkânî altmış bâb oda, bir ahur, bir kenif, bir bi'r-i mâ (su kuyusu) ve havluyu müştemil Hâcî Abdulfett âh Hanı demekle ma'rûf hanın kible tarafında olan tahtânî buçuk odasının sağ tarafında birbirine muttasıl müstakil mülkü olan üç bâb tahtânî odasını ve hân-ı mezbûrun bâki elli yedi bâb odalarını ve ahur, kenif, bi'r-i mâ ve havlusundan satın alınmış mülkü olan nisf hissesini;

V. Adı geçen han yakınında kibleten ve şarken ba'zen Yeğen-zâde Efendi, ba'zen Tûlî-zâde mülkleri; şimâlen ba'zen Gökağa-zâdeler, ba'zen el-Hâc Ahmed zevcesi ve Hâcî Mehmed mülkleri ve garben yine tarîk-i hâs ile mahdûd birbirine muttasıl on bâb mahzenlerini;

VI. Pürçüklü Mahallesi 'nde vâki' garben tarîk-i âmm ve şimâlen Ali mülkü, şarken Sarı Hasan ve ba'zen Mehmed mülkleri ile

mahdûd birbirine mutt asıl bir bâb yağhâne ile bir bâb mûtâb kârhâne-sini;

VII. Pürçüklü Mahallesi 'nde vâki' satın alınmış mülkü olan kibleten Hâcî Abdullah ve Seyyid Hâcî Mustafa mülkleri ve ba'zen tarîk-i âmm; garben ve şimâlen yine tarîk-i âmm ve şarken Molla-zâde Çelebi Efendi boyahânesi ile mahdûd iki bâb oda, bir ahur, bir samanhâne, bir mikdâr havluyu müstemil Cebeçioğlu Hanı demekle ma'rûf han -ı sagîrini ve bitişiğinde bir bâb kahveci dükkânı ile bir bâb kasab dükkânını;

VIII. Hocahabîb Mahallesi 'nde vâki' satın alınmış mülkü olan kibleten ve garben tarîk-i âmm, şimâlen İsmail hânesi, şarken Molla Mehmed ve ba'zen Abdurrahman hâneleri ile mahdûd bir bâb diğer mûtâb kârhânesini;

IX. Hocahabîb Mahallesi 'nde vâki' satın alınmış mülkü olan kibleten mezbûr İsmail hânesi, garben tarîk-i âmm, şimâlen el-Hâc Mehmed hânesi ve şarken Ali Beg hânesi ile mahdûd bir bâb diğer yağhânesini;

X. Ahmed Efendi Hamamı kurbunda vâki' satın aldığı mülkü olan kibleten, şarken ve garben mezkûr Ahmed Efendi vakfı ve şimâlen At-pazarı Meydanı ile mahdûd bir bâb cânbâz ahurunu;

XI. Ahmed Efendi Câmi'-i Şerîfi yakınında satın almış olduğu kibleten zikr olunan câmi' -i şerîf, garben mezbûr Ahmed Efendi'nin çeşme leri vakfı olan dükkân, şimâlen tarîk-i âmm ve şarken yine zikri geçen vakfın dükkânı ile mahdûd

birbirilerine bitişik üç bâb mûtâb dükkânı, iki bâb hallâc dükkânı ve bir bâb berber dükkânı ki, cem'an altı bâb dükkânını;

XII. Hüseyin Efendi Câmi'-i Şerîfi kurbunda vâki' kibleten Ayşe Hanım vereseleri mülkleri, garben kale duvarına bitişik, şimâlen Abdulbâki Ağa vakfı olan dükkân ve şarken Pazar Meydanı ile mahdûd olan bir bâb duhâncı dükkânını;

XIII. Konya Kalesi içinde tahmîs-i cedîd karşısında vâki' kibleten el-Hâc Mehmed mülkü, garben tarîk-i âmm, şimâlen el-Hâc Süleyman vereseleri mülkleri ve şarken kale duvarına bitişik bir bâb kürkçü dükkânını;

XIV. Konya Sarrâchânesi 'nde vâki' zemîni Ayıçioğlu vakfı ve binâsı kendi mülkü olan kibleten Yağmur-zâde Medresesi ve ba'zen Mevlûdoğlu mülkü, garben mer-kum Ayıçioğlu vakfı olan dükkân, şimâlen ve şarken tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb sarrâc dükkânını;

XV. Şerefeddin Câmi'-i Şerîfi karşısında zemîni merhûm İbrahim Beg vakfı ve binâsı kendi mülkü olan kibleten ve şarken tarîk-i âmm, şimâlen vakf-ı mezkûr hamam havlusunu ve garben Seyyid el-Hâc Halil mülkü ile mahdûd birbirine bitişik iki bâb berber dükkânını;

XVI. Yukarıda vasıflı arı sayılan evi bitişiğinde sınırları komşuları tarafından bilinen on beş bâb hücerât, bir câmi' -i şerîf, bir kit'a buk'a, bir sagîr şâdirvân-ı selsâl ve'l-cereyân, bir mikdâr havlu ve kenifi müstemil müceddeden binâ ve ihyâ eylediği medrese -i şerîfi ni;

XVII. Adı geçen Han-ı Cedîd bitişiginde müceddeden binâ ve ihyâ eylediği bir mikdâr havluyu müşte-mil mekteb -i şerîfi ni;

XVIII. Konya mahallelerinden Debbâğhâne, Ahmeddede, Sürücü ve Poladlar nâm dört mahallede fi sebîlillah müceddeden icrâ ve ihyâ eylediği dört aded çeşmesini; Bundan önce, 1163 tarihinde, vakf-ı sahih-i şer'î, tescîl-i sarîh-i mer'î ve teslîm-i ile'lmütevelli eylediğini, şimdi de yukarıda sayılan bu vakıflarına,

XIX. At pazarı Kapısı hâricinde Çukuryer demekle ma'rûf olan mevki' de bi'l-cümle zemîni Diğîn Câmî'-i Şerîfi vakfı ve bütün binâsı hâlâ kendi mülkü olan kibleten tarîk-i âmm, garben kendi mülkü olan dükkân, şimâlen ve şarken Devcioğlu mülkü ile mahdûd Memioğlu Köşesi diye adlandırılan bir bâb hallâc dükkânındaki 83 sehmde olan 60 sehmîni;

XX. Ve adı geçen dükkânın garb tarafına bitişik kibleten tarîk-i âmm, garben kendi mülkü olan dükkân ve şimâlen Devcioğlu mülkü ile mahdûd bir bâb duhâncı dükkânında olan üçte iki hissesini;

XXI. Ve yine adı geçen dükkânın batı tarafına bitişik kibleten tarîk-i âmm, garben ve şimâlen yine kendi mülkü olan dükkân ile mahdûd bir bâb ekmekçi dükkânınının 120 sehmde olan 85 sehmîni;

XXII. Yine adı geçen dükkânın batı tarafına bitişik kibleten tarîk-i âmm, garben Hâcî Osman mülkü ve şimâlen adı geçen dükkânların karlıklarını ile mahdûd birbirine bitişik olan bir bâb leblebici, bir bâb

kahveci ve bir bâb kebabçı dükkânını ki, cem'an üç bâb dükkânını;

XXIII. Yine adı geçen çarşıda vâki' kibleten Ahmedfakîh Mahallesi'nin vakf dükkânı, garben dükkânlar karlığı, şimâlen Ebûbekir Efendi-zâdeler mülkleri ve şarken tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb demirci dükkânını;

XXIV. Aynı çarşıda vâki' kibleten Tâhiroğlu Câmî'-i Şerîfi vakfı, garben dükkânlar karlığı, şimâlen Çavuşoğlu binâ eylediği mekteb -i şerîfe vakfedilmiş dükkân ve şarken tarîk-i âmm ile mahdûd birbirine mutt asıl bir bâb boyahâne, bir bâb nalband ve bir bâb semerci dükkânını;

XXV. Aynı çarşıda vâki' kibleten mekteb -i mezkûr vakfı, garben dükkânlar karlığı, şimâlen Eşmâ Hatun mülkü ve şarken tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb diğer nalband dükkânını;

XXVI. Aynı çarşıda vâki' kibleten dükkânlar karlığı, garben Devcioğlu Abdurrahman mülkü, şimâlen tarîk-i âmm ve şarken el-Hâce Kadın mülkü ile mahdûd bir bâb diğer nalband dükkânını;

XXVII. Aynı çarşıda vâki' kibleten Tekye Mescid-i Şerîfi vakfı, garben tarîk-i âmm, şimâlen Sâliha Hatun mülkü ve şarken dükkânlar karlığı ile mahdûd birbirine bitişik bir bâb gözlemeci dükkânı ile bir bâb kahveci dükkânını;

XXVIII. Yine mahall-i mezbûrda Çömlekçiler Çarşısı 'nda vâki' kibleten Hâcî Abdulfettâh Câmî'-i Şerîfi vakfı, garben tarîk-i âmm, şimâlen Ümmügülsüm Hatun mül-

kü ve şarken dükkânlar karlığı ile mahdûd iki bâb neccâr dükkânı ile bir bâb kürkcü dükkânını;

XXIX. Yine Çömlekçiler Çarşısı 'nda vâki' kibleten Kuzgunkavak Mahallesi'nin mescid -i şerifi dükkân, garben tarîk-i âmm, şimâlen mezkûr el-Hâc Abdulfettâh Câmi'-i Şerifi vakfı ve şarken dükkânlar karlığı ile mahdûd diğer nalband dükkânını;

XXX. Mahall-i mezbûrda Buğday Pazarı karşısında kibleten Hüseyin Efendi vakfı, garben tarîk-i âmm, şimâlen mescid -i mezbûr vakfı olan dükkân -ı mezbûr ve şarken dükkânlar karlığı ile mahdûd, dâhilinde yağhâne ve hâricinde bir bâb geniş helvacı dükkânını;

XXXI. Aynı yerde vâki' kibleten Muharremeddîn vakfı, garben tarîk-i âmm, şimâlen Karpuzçavuşoğlu mülkü ve şarken dükkânlar karlığı ile mahdûd yine dâhilinde yağhâne ve hâricinde bir bâb diğer geniş helvacı dükkânını;

XXXII. Yine aynı mahalde bulunan kibleten Yetimoğlu Çeşmesi vakfı, garben tarîk-i âmm, şimâlen es-Seyyid Ahmed Ağa mülkü ve şarken dükkânlar karlığı ile mahdûd bir bâb katmerci dükkânını;

XXXIII. Ve yine mahall-i mezbûrda şâdirvân karşısında bulunan kibleten Pazar Meydanı, garben ba'zen es-Seyyid el-Hâc İbrahim ve ba'zen Çini-zâde mülkleri, şimâlen Hâcî Osman mülkü ve şarken Muharremeddîn vakfı ile mahdûd bir bâb kahveci dükkânını;

XXXIV. Aynı mahalde adı geçen şâdirvân karşısında vâki' kibleten

Pazar Meydanı, garben ve şimâlen el-Hâc Pîrî-zâde mülkü, şarken Karpuzçavuşoğlu mülkleri ile mahdûd bir bâb kasab dükkânını ki, cem'an yirmi iki bâb dükkân, bir bâb boyahâne ve iki bâb yağhânesini;

XXXV. İlgin Kazâsı 'na tâbi' nefsi-i İlgin Çarşısı 'nda vâki' hâlâ mülkü olan bir tarafı Molla Veli mülkü, bir tarafı Kiremidli Han ve ba'zen Nalband Asım dükkânı mülkü, bir tarafı tarîk-i âmm ve bir tarafı tarîk-i hâs ile mahdûd birkaç oda yı ve bitişiğinde bulunan bir bâb fevkânî kahvehâne, bir bâb nalband dükkânı, bi'r-i mâ (su kuyusu), samanhâne ve kenifi müştümil tahtânî mülk hanın 54 sehmede 40 sehmini de daha önce kurmuş olduğu vakfına ilâve ederek hasbeten lillah vakfetmiştir. Ayrıca Mevlânâ es-Seyyid el-Hâc İbrahim Efendi, önceden tescil edilmiş vakfının şartların tebdil ve tağyirinin kendi elinde olduğunu ve bu sebeple de, daha önce koymuş olduğu şartlarından rücû' edip vakfının yeni şartlarını da şöyle sıralamıştır:

1. Yukarıda hudüdları ve evsâfi sayılan menzil imden başka, önceden ve sonradan vakfeylediğim bi'l-cümle dekâkin, hanât ve sâir gayr-ı menküllerim icâre-i misliyle beher sene müteveli eliyle icâr olunup hâsil olan meblağdan zikri geçen çeşmelerin sârân-ı seyyâle, havuz, şâdirvân -ı selsâle, sakâyât, fevvâre ve fıskiyyânın mecrâlarını vaktiyle tathîr ve ihtiyâc olduğunda termîm ve ta'mîr edip çeşmecisine yevmiye 8 akçe vazîfe verile;

2. Vakfettığım medrese -i şerife'nin on beş bâb hücre sinde sâkin

olup ilim tahsil eden ve sabah namazı edâ edildikten sonra bir Fâtiha-i Şerîfe okuyup, akabinde Hazret-i Peygamber'in rûhuna üç salavât-ı şerîfe getirip ve benim dahî rûhuma ihdâ eden 15 nefer talebe-i ulûma yevmiye 2'şer akçe vazîfe verile;

3. Medrese-i mezkûrda tadrîs-i ilim eden müderris efendiye yevmiye 10 akçe vazîfe verile; adı geçen müderris câmi'-i mezkûrda beş vakit namazda cemâat-ı müslimîne imâm ve bunun yanında Cuma, bayram, mübârek geceler ve sâir mübârek günlerde vâ'iz olup hizmet-i imâmet karşılığında yevmiye 5 akçe ve hizmet-i va'aziyesi karşılığında yevmiye 4 akçe ki, cem'an yevmiye 9 akçe vazîfe dahî verile;

4. Yine Câmi'-i mezkûrda bir edîb kimesne hatîb olup yevmiye 4 akçe vazîfe verile; 5. Huff âz-ı Kur'an'dan bir kimesne Cuma günlerinde devr-hân olup yevmiye 2 akçe vazîfe verile;

6. Beş vakitt e hoş-nevâ (güzel sesli) bir kimesne müezzîn olup yevmiye 4 akçe vazîfe verile;

7. Hizmetine sâdık bir kimesne ferrâş ve kayyım olup yevmiye 4 akçe vazîfe verile;

8. Câmi'-i mezkûrun şem'-i asel (bal mumu), şem'-i revgan (yağ mumu) ve duhn-ı kanâdil i (kandil yağı) için yevmî 10 akçe vazîfe verile;

9. Talebe-i ulûmdan biri medrese-i mezbûre ve türbe-i mezkûrum harîmini tanzîf (temizlemek) için bevâb ve ferrâş olup yevmî 2 akçe vazîfe verile;

10. Ulemâdan bir kimesne mescid -i şerîfde öğle ve ikindi namazlarında imâm olup ikindiden sonra cemâat-ı müslimîne tahsil günlerinde tadrîs-i Risâle-i Birgiviyye ve ta'lîm-i mesâil-i diniyye edip yevmiye 6 akçe vazîfe verile;

11. Mescid -i mezkûrda bir kimesne hem müezzîn, hem de kayyım olup yevmiye 2 akçe vazîfe verile;

12. Adı geçen mektebde edîb, lebib ve Kur'an-ı Kerîm 'i güzel okuyan bir kimesne mu'allim-i sıbyân olup yevmiye 3 akçe vazîfe verile;

13. Vakfın mütevellisine tevliyet hizmeti karşılığında yevmiye 10 akçe vazîfe verile;

14. Zikr edilen menzilin bâb-ı dâhilinde olan tath su, altı sehmi itibâr olunup adı geçen mahallelerde zikri geçen dört aded çeşme eşit seviyede birer sehmi-i müstakil ile hissedâr olalar; yarım sehmi dahi, isrâfedilmeden, medrese şâdirvânında gerektikçe câri olup fazlası Han-ı Cedid 'de olan şâdirvânda devamlı sûrett e akıtıla; hisseler bölünmüş olan sudan geriye kalan bir buçuk sehmi vakfett iğim menzilin hâriciye ve dâhiliyesinde bulunan havuzlar, fevvâre ve fiskiyelere, hamam ve sakiyelerinde gerektikçe yeteri kadar icrâ oluna;

15. Ücretlerin dağıtılmasından sonra icâreden bâki kalan meblağ umûmen evkâfın günlük olarak ortaya çıkacak ihtiyâc ve masraflarına sarf oluna; eğer bâki kalan meblağ günlük ihtiyâc ve masrafların kâfi gelmezse, bunların karşılanması bütün görevlilerin ücretleri üzerine taksîm oluna;

16. Bütün ihtiyâc ve ücretlerden bâki kalan meblağ bütün evlâdım arasında taksîm oluna; evlâdımın inkırâzından sonra azâdlılarım ve azâdlılarımın evlâdı arasında taksîm oluna; onların da inkırâzından sonra kalan meblağın yarısı medrese -i mezkûrede müderris ve câmi' -i merkûmede imâm, hatîb ve şeyh olanlara eşit seviyede taksîm olunup diğer yarısı dahî medrese-i mezkûrede sâkin olan bütün talebe-i ulûma eşit seviyede taksîm oluna;

17. Vakfett iğim menzilin oturma hakkı ve menfa'atleri, medrese -i merkûmenin müderrisliği, câmi' -i şerîfi n imâmet ve meşîhatı hayâtta olduğumca bana meşrûta ola; vefâtımdan sonra menzil -i mezkûrun oturma hakkı ve menfa'atleri, medrese-i merkûmenin müderrisliği, câmi' -i şerîfi n imâm ve meşîhatı evlâdımdan es-Seyyid Mehmed Emîn Efendi'ye; onun vefâtından sonra menzil-i mezkûrun oturma hakkı ve menfa'atleri öncelikle erkek evlâdımın büyüklerine ve onların da erkek evlâdlarına; onların inkırâzından sonra kız evlâdımın erkek evlâdına ve onların da erkek evlâdlarına; onların inkırâzından sonra kız evlâdıma ve onların da kız evlâdlarına meşrûta ola; onların da nesilleri inkırâz ederse menzil-i mezbûrun oturma hakkı ve menfa'atleri azâdlı kölelerime ve onların erkek evlâdına; onların inkırâzından sonra azâdlı câriyelerime ve onların erkek evlâdına ve onların da erkek evlâdlarına; onların da inkırâzından sonra azâdlı câriyelerime, onların kız evlâdına ve onların da kız çocukları-

na; onların da inkırâzından sonra vakfettiğim menzilin oturma hakkı ve menfa'atleri Konya ahâlisinin sâlih fukarâsından üç müstehak kimesneye eşit seviyede meşrûta ola;

18. Oğlum es-Seyyid Mehmed Emîn Efendi'nin vefâtından sonra medrese-i mezkûrenin müderrisliği, câmi' -i mezkûrun imâmet i ve meşîhat ı erkek evlâdımın büyüğüne ve onların da erkek evlâdlarına; onların inkırâzından sonra kız evlâdımın büyüklerinin erkek evlâdına ve onların da erkek evlâdlarına; onların inkırâzından sonra azâdlı kölelerime ve onların erkek evlâdına; onların inkırâzından sonra azâdlı câriyelerime ve onların erkek evlâdına ve onların da erkek evlâdına meşrûta ola; onların da inkırâzından sonra medrese-i mezkûrenin müderrisliği, câmi' -i şerîfi n imâmet ve meşîhat ı müstehakından ve ulemâdan üç kimesneye birer birer verile; 19. Vakfett iğim mescid -i şerîfi n imâmet ve dersiyesi ekber erkek evlâdıma ve erkek evlâdımın evlâdına; onların inkırâzından sonra kız evlâdımın büyüklerine ve onların erkek evlâdına ve erkek evlâdımın evlâdına; onların inkırâzından sonra azâdlı kölelerime ve onların erkek evlâdına ve evlâd-ı evlâd-ı evlâdına; onların inkırâzından sonra azâdlı câriyelerime ve onların erkek evlâdına ve onların da erkek evlâdlarına; onların da inkırâzından sonra ulemâdan müstehakına verile; 20. Yukarıda vasıflı arı sayılan evkâfıma hayâtta olduğumca kendim müteveli olup daha önceden olduğu gibi vakfın şartlarının tebdîl ve tağyîri, görevlerin artırılıp eksiltilmesi

VAKFEDİLEN MÜLKÜN MAHALLE VE MEVKİSİ	ADEDİ	CİNSİ
Ahmet Fakih Mahallesi	1	Bina ettiği medrese, cami, Konak ve müştemilatı (7 puşta bağ, Bostan yeri vb.)
Pürçüklü Mahallesi	1 han, 2 dükkan, 1 han, 2 dükkan, 1 ahır	105 oda, 1 mescit, 2 kite havlu, 1 şadırvan, 2 kıta örtme, 1 ahır, kenif ve 6 dükkândan oluşan Han-ı cedit
		1 yağhane, 1 mutab karhane
		Cebecioğlu Hanı, 1 kahveci dükkanı 1 kasap dükkanı
		Canbaz ahır
Pürçüklü Mahallesi (han yanında)	12	Dükkan
Pürçüklü Mahallesi (Ahmet Efendi Camii yanında)	6	Dükkân (3 mutab, 2 hallaç, 1 berber dükkanı)
Hocahabip Mahallesi	1	Mûtâb karhanesi
Hocahabip Mahallesi	1	Yağlık
Sephavan Mahallesi (Hüseyin Efendi Camii ¹ yanında)	1	Duhancı dükkanı
Konya Kalesi içinde	1	Kürkçü dükkanı
İplikçi Camii çevresi	1	Sarraç dükkanı
Şems Mahallesi (Mahkeme Hamamı civarında)	2	Berber dükkanı
Han-ı Cedit bitişiğinde	1	Mektep ²
Debbağhane, Ahmedede, Sürücü ve Poladlar mahalleleri	4	Çeşme
Çukuryer ³	60 sehm, Üçte iki hisse, 85 sehm, 3, 1, 7,	Bir hallaç dükkanında hisse, Duhancı dükkanı hissesi, Bir ekmekçi dükkanının 120 sehmde hisse, 1 kahveci, 1 kebabçı, 1 leblebici dükkanı, Demirci dükkanı, 1 boyahane, 3 nalbant, 1 semerci dükkanı, 1 gözlemeci, 1kahve dükkanı
Karakurt Mahallesi	4	1 neccar,1 nalbant, 1 kürkçü dükkanı
Karakurt Mahallesi (Gevraki Hanı)	10	Mahzen
Karakurt Mahallesi	3 bab oda	Hacı Abdülfettah Hanı (Gevramki Hanı) dükkan ve hanın yarı hissesi
Buğday Pazarı Karşısında ⁴	7	2 Yağhane, 2 helvacı, 1 katmerci, 1 kahveci, 1 kasap dükkanı
Ilgın Kiremitli Han	40 sehm	Hanın 54 sehmde 40 sehm hissesini

ölünceye kadar kendi yedimde ola; benim vefâtımdan sonra vakfın şartlarının tebdil ve tağyîri münseâ olup tevliyet -i merkûme zikredilen ücretiyle oğlum es-Seyyid Mehmed Emîn Efendi'ye meşrûta ola; onun vefâtından sonra tevliyet-i merkûme zikredilen ücretiyle erkek evlâdımın büyüklerine ve onların da erkek evlâdlarına; onların inkırâzından sonra kız evlâdımın büyüklerine ve onların erkek evlâdına, onların da erkek evlâdlarına; onların inkırâzından sonra kız evlâdım ve onların evlâd-ı evlâd-ı evlâdına; onların inkırâzından sonra azâdli kölelerime, onların erkek evlâdına ve onların da erkek evlâdlarına; onların inkırâzından sonra azâdli câriyelerime, onların erkek evlâdına ve onların da erkek evlâdlarına; onların inkırâzından sonra azâdli câriyelerimin kız evlâdlarına; onların da inkırâzından sonra tevliyet-i merkûme zikredilen ücretiyle hâkim tarafından medrese-i mezkûrede müderris olanlara meşrûta ola.”⁽³⁾

TAPU KADASTRO KAYITLARINDA NAKİBOĞLU VAKFI

Konya tapu kadastro kayıtları tetkik edildiğinde; Ahmet Fakih Mahallesi'nde 70. Pafta, 522. Ada, 11. Parselde 270 mektekare **Nakiboğlu Camii**,⁽⁴⁾ 12. Parselde 1616 metrekare **Nakiboğlu Medresesi**,⁽⁵⁾ 10. Parselde 740

metrekare kabristan, 17. ve 18. Parsellerde yaklaşık 900 metrekare hane ve arsa, Nakipzade Sıdkı ve Rıza efendilere, bunların doğusunda 521. Ada, 8. Parsel ve 10-15. Parsellerde toplamda yaklaşık 5.000 metrekare de Nakiboğlu Vakfı'na ait hane olarak kayıtlıdır.

Bulgur Tekkesi civarında 62. Pafta, 180. Ada, 30 ve 31. parseller Nakibülhac İbrahim Efendi Vakfına, 3 ve 24. Parsellerdeki 944 metrekare arsa ve mağaza da Hacı Abdülfettah Vakfı ile müşterek gayrimenkullerdir. Ahmet Efendi Hamamı'nın batısında 74. Pafta, 163. Ada, 30. Parselde 128 metrekare fırın, Musahip Mustafa Paşa Vakıf mülkleri arasında İbrahim Efendi Vakfına aittir.

Pürçüklü Mahallesi'nde Nakiboğlu Hanı'nın doğusunda 76. Pafta, 152. Adada 1. Parselde 53, 2. Parselde 63, 3. Parselde 72 metrekare arsa ve mağaza (burası kaldırılan mektep yeri olmalıdır) ile 36-42. Ve 70. Parsellerde toplam 8 gayrimenkul vakıf adına kayıtlıdır. Nakiboğlu Hanı'nın batısında 17 parsel (15-31. Parseller), kuzeyinde ve eski Han Sokağı üzerinde 5 parsel olmak üzere toplam 22 dükkân; Aziziye Camii'nin kuzeydoğusunda eski Borsa günümüzde Ş. Hasan Rüştü Sokağı'nın üzerinde 14-22. parseller vakfa aittir.

Tapu kadastro kayıtlarının yapıldığı 1934 yılında Nakiboğlu hanı Sipahi Pazarı olarak kayıtlıdır.

El-Hac İbrahim Efendi'nin

(3) İzzet Sak, *Kadı Sicilleri İşığında Konya'da Yapılan Vakıflar*, Konya 2012, s. 185-190.

(4) Yaşar Erdemir, "Nakiboğlu Camii", Konya Ansiklopedisi, C. 7, s.53,54.

(5) Caner Arabacı, "Nakiboğlu Medresesi", Konya Ansiklopedisi, C. 7, s. 55,56.

Sulu Konak yerine yapılan Nakiboğlu İlkokulu.

Istanbul Caddesi'ndeki Akif Paşa Mektebi.

kızı Şerife İsmihan Hanım da çeşitli vakıflarda bulunmuştur. İsmihan Hatun, 19 Rebi'ü'l-evvel 1201/9 Ocak 1787 tarihli vakfiyesine göre Durakfakih Mahallesi sakinlerinden olup Selimiye Camii yakınında Kiremitli Han'ın yanında bulunan ekmek fırınına Dergâh'a vakfetmiştir.(6)

Nakiboğlu Vakıfları mütevelliliğini günümüzde Ali Nakiboğlu yürütmektedir.

Önemli bir not: Osmanlı'nın son dönemlerine doğru mahalle taksimatında Pürçüklü Mahallesi sınırları İstanbul Caddesi'nde Hocahabib Mahallesi'nden güneye doğru bugünkü Mevlana Caddesi'ne kadar devam eder. Ondan sonrası Kadınlar Pazarına yani Selimiye Caddesi'ne kadar Esenlü Mahallesi olarak devam eder.

Yukarıdaki vakfiyenin tarihi

27 Recep 1176/11 Şubat 1763'tür. Acaba bu tarihte günümüzde olduğu gibi Pürçüklü Mahallesi, Selimiye Caddesi'ne kadar devam ediyor muydu? Yoksa değişiklik bundan sonraki bir tarihte mi olmuştu? Vakfiye tarihi bu ihtimalleri akla getiriyor.

Hocahabib Mahallesi'nde bir mutap karhanesi ve bir yağlık olmak üzere iki dükkân vakıf senesinde bulunduğu halde 1939 tarihli tapu kadastro kayıtlarında görülmemektedir. Bu ve buna benzer kayıpların nasıl meydana geldiği bilinmemektedir.

KAYNAKÇA

1. Hüseyin Efendi Camii, Kapı Camii'nin ilk banisi Pir Hüseyin Çelebi olması dolayısıyla kast edilen cami Kapı Camii'dir. Kale duvarı yanında tarif edilmesi de bunu göstermektedir.
2. Bu mektep sonradan mütevellisinin isteği üzerine Sulu Konak yanına nakledilmiş ve mektep iki mağaza haline getirilmiştir.
3. Burası muhtemelen Karakurt Mahallesi'nde Çukur Han çevresinde olmalıdır.
4. Vakfiyedeki bu ifade de yukarıdaki düşüncemizi doğrulamaktadır.

(6) İzzet Sak, a.g.e., s. 130.

VEFEYÂTÜ'L-A'YÂN VE ENBÂ'Ü EBNÂ'I'Z-ZAMÂN

İbn Hallikân'ın günümüze ulaşan tek eseri *Vefeyâtü'l-a'yân ve enbâ'ü ebnâ'i'z-zamân mimmâ sebete bi'n-naql evi's-semâ' ev esbetehü'l-iyân*⁽¹⁾ (İleri Gelen Kimselerin Ölümleri ve Zamanın Oğullarının Nakil, İşitme Yoluyla Sabit Olan veya Görgü Tanığı Tarafından Kanıtlanan Haberleri)'dir. Kahire'de 654-672/1256-1273 yılları arasında yazılan esere İbn Hallikân'ın, yazımını 22 Cemâziyelevvel 672/4 Aralık 1273 tarihinde bitirdikten sonra da 680/1281 yılına kadar ilâvelerde bulunduğu bilinmektedir⁽²⁾.

İbn Hallikân'ın eserine yazdığı önsözde eserin yazımı ve kendisi hakkında muhtelif bilgileri görebiliriz. Önsözde "Bu, tarih hakkında bir muhtasardır. Daha önce yaşamış olan meşhur kimseler hakkında anlatılanlar, doğum ve ölüm tarihleriyle her çağda onlar hakkında eser vermiş olan kimseleri öğrenme isteği beni bu kitabı yazmaya yönlendirdi. Sonunda daha fazla bilgi toplama ve araştırma yapmam gerektiğini anladım. Bu yüzden, bu konuda meşhur olmuş kitapları incelemeye yöneldim. Bu konuyu çok iyi bilen imamlardan, başka hiçbir kitapta bulamayacağım bilgileri dinledim. Bu halde uzun yıllar devam ettim, sonun-

da elimde çok miktarda müsvedde oluştu. Bazısı kafamı karıştırdı ve tekrar kontrol etme ihtiyacı hissettim. Bilgilerin düzenli olmaması nedeniyle bu dönüşüm çok yorucu oldu. Bu nedenle de bu bilgileri düzene sokmak zorunda kaldım. Harf sırasının yıl sırasına göre daha kolay olduğunu gördüm ve onu tercih ettim. Bunda da isminin ilk harfi hemze olan kişiyi öne aldım, sonra isminin ikinci harfi hemze ya da hemzeye en yakın olan harfi diğerinden önce aldım. Örneğin İbrahim 'Ali Ahmed'i başa aldım. Çünkü "ba", hemzeye "ha" dan daha yakındır. Bu, önce yaşamış olan birisini sonra, daha sonra yaşamış olan birisini de kendisinden önce yaşamış olanlardan önce zikretmeye ve bir türe o türden olmayan birisini sokmaya götürse de, konuyu işlemenin kolay olması nedeniyle sonuna kadar böyle yaptım⁽³⁾. İbn Hallikân eserin ön oluşumunda çektiği sıkıntılardan ve eserin yazımında dikkat ettiği tarzdan bahsetmiş, kişileri doğum ve ölüm tarihine göre değil de isimlerine göre sıralamıştır. Bu sıralamaya göre hemzeyle başlamış sonrasında da diğer harflerin hemzeye yakınlığına göre devam etmiştir. Arapça olarak harf sırasına göre yazılmış ansiklopedik bir biyografik sözlüğü de olan eser, İslam

(1) İbn Hallikân, a.g.e., c.1, s. 19,20.

(2) Abdülkerim Özeydin, a.g.m.

(3) İbn Hallikân, a.g.e., s.20,21.

tarihçiliğinde edebi bir tür olan hal tercümesi geleneğinin belli başlı örneklerinden biri olmakla birlikte, bu türün en eski ve yetkin örneğidir.

İbn Hallikân kendinden önceki tabakat geleneğinin sınırlı içeriğini genişleterek daha kapsamlı hale getirip ansiklopedik biyografik sözlük türünü oluşturarak, ele aldığı şahısların hayatlarında başlarından geçen önemli olayları, doğum ve ölüm tarihlerini, yaptıkları iyilikleri ve eserlerini ele almıştır. Eserin dilinin yalın olması, ele aldığı şahıslar hakkında kolay bilgi sunulması, yararlanılan kaynakların belirtilmesi, kaynakların eleştiriye tabi tutulması gibi hususiyetler, onun biyografik sözlük alanında ayrı bir yere sahip olduğunu gösterir⁽⁴⁾.

Kitabın mukaddimesinde Hallikân şöyle anlatır “Bu muhtasarda, insanların haklarındaki bilgilere çokça ihtiyaç duyduğu az sayıda kişiden başka, Sahabeden ve Tabi’în’e mensup hiç bir kimseden söz etmedim. Yine halifeler de öyle. Bu konuda yazılmış eserlerle yetinerek, hiç birisinden bahsetmedim. Ancak, benden sonra gelecek olanların, haklarında bilgi sahibi olabilmeleri için, gördüğüm, haklarında bilgi edindiğim ya da zamanımda olup da göremediğim seçkin bir topluluktan söz ettim. Bu muhtasarı, âlimler, hükümdarlar, komutanlar, vezirler veya şairler gibi özel sınıflara has kılmadım. Aksine, insanlar arasında meşhur olan ve hakkında soru sorulan herkesin adını zikrettim, durumunu hakkında bildiğim şeyleri,

kitap uzamasın diye özet olarak ifade ettim. Bulabildiğim ölüm ve doğum tarihlerini tespit ettim. Erişebildiğim yere kadar soylarını takip ettim. Harekelenmesinde emin olunamayacak olan ifadeleri harekeledim. Her şahsın asaletine yakışan hoş şeylerinden, sıra dışılığından, şiirinden ya da risâlesinden, bu konularda beklentisi olanların beklentisini karşılamak ve insanların o şahsı tek düze bir kişi olarak görüp bıkmalarını diye söz ettim. Böyle olunca, hürmetine binaen esere bir girişle başlamak lüzumu hâsıl oldu. Bunların hepsinden de bu kitap ortaya çıktı. Onu kendime bir hatıra yaptım. Tek bir başlıkla kitabın içeriğini ifade etmesi için adını da, “*Vefeyâtü’l-a’yân ve enbâ’ü ebnâ’iz-zamân mimmâ sebete bi’n-naql evi’s-semâ’ ev esbetehü’l-iyân*” koydum⁽⁵⁾.

Vefeyâtü’l-A’yân’dan önce yazılan biyografiler yalnız Sahâbe, Tabi’în, müfessirler, fakihler, sultanlar, şairler, nahiv, sarf ve mezhep âlimleri yahut bir bölge veya şehre mensup kişiler gibi muayyen gruplara/tabakalara tahsis ediliyor, ayrıca asırlar esas tutularak düzenleniyordu. Eser, İslâm’ın başlangıcından itibaren kaleme alındığı döneme kadar yaşayan, herhangi bir alanda şöhrete kavuşmuş kadın ve erkek sekiz yüz elli beş kişinin biyografisini ihtiva etmektedir⁽⁶⁾. Kitap İslâm tarihinde kendi alanındaki en eski örnek sayılmaktadır. Çünkü daha önce İbn Hallikân, Vefeyâtü’l-a’yân’ı kaleme alırken tam adından da anlaşıldı-

(5) İbn Hallikân, a.g.e., c. 1, s.20, 21.

(6) Makalemiz için esas aldığımız, tahkik ve neşri Dr. İhsan Abbas tarafından yapılan 1398/1978 Beyrut’ta 8 cilt halinde basılan nüshasında 855 adet biyografi vardır.

(4) H. İbrahim Gök, İbn Hallikân’da Selçuklu Biyografileri-I, Edebiyat Dergisi, 2006, S. 15, s. 79-96.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 أَبُو الْمُظَفَّرِ حَيْبِي بن مُحَمَّد بن هَيْب بن سَعِيد بن الْحَسَنِ بن أَحْمَد بن
 الْحَسَنِ بن جَهْم بن عَمْر بن هَبِير بن عَلْوَان بن الْجَوْفَرَان وَهُوَ الْجَدُّ
 ابْنِ بَرْكَاتِ بن عُمَرَ بن قَيْسِ بن سُرْحَيْبِلِ بن مَرْثَةَ بن هَمَامِ بن دَهْلِ بن شَيْكَا
 ابْنِ تَخْلَبَةَ بن عَكَابَةَ بن صُجْبَةَ بن عَلِي بن بَكْرَ بن وَايِلِ بن فَايِطَةَ بن هَنْبِ
 بنِ نُفَيْصِ بنِ دُحَيْمِ بنِ جَبَلِيَّةِ بنِ اسْتَدِينَ رَسِيَّةَ بنِ زَارِثِ بنِ مَعَدِّ بنِ عَدْنَانَ
 الشَّيْبَانِي الْمَلَقَّبُ عَوْنُ الدِّينِ هَكَذَا اسْتَأْجَبَ نَسَبُهُ جَمَاعَةٌ مِنْهُمْ بِنِ الْبَيْتِي
 فِي مَارْتَحِهِ وَابْنُ الْقَادِسِيِّ فِي كِتَابِ الْوِزَارَةِ وَغَيْرُهُمَا وَأَمَّا أَخْرَجَ لَهُ
 هَذَا النَّسَبَ بَعْدَ ثَمَانِينَ مِنْ وَزَارَتِهِ وَذَكَرَهُ الشَّعْرَانِيُّ فِي مَدَائِحِهِ وَهُوَ
 مِنْ قَوْمَةٍ مِنْ بِلَادِ الْحِزْقِ يَعْرِفُ بِقَوْمِهِ بِنَوَاقِرِ الْفَاقِ مِنْ أَعْمَالِ
 دُجَيْلٍ وَهِيَ دَوْرٌ عَرْمَانِيَا الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ وَالْيَا الْمَشَاءُ مِنْ حَيْثُ وَعُرِفَ
 الْأَنْبَادُ وَرِ الْوِزَارَةِ نَسَبَهُ الْبَيْتِي وَكَانَ وَالِدُهُ مِنْ أَحْيَادِهَا دَخَلَ بَعْدَ ذَلِكَ
 فِي صِبَاهِهَا وَاسْتَأْجَبَ الْعِلْمَ وَجَالَسَ الْفُقَهَاءَ وَالْأَدْبَاءَ وَكَانَ عَلَى مَدَهَبِ
 الْأَمَامِ أَحْمَدَ بنِ حَنْبَلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَشَمِعَ الْحَدِيثَ وَجَمَعَهُ
 مِنْ كَثِيرٍ مِنْ طَرِيقٍ وَأَمَّا الْكِتَابُ الْحَزِينُ وَحَقَّتْهُ بِالْفَرَاتِ وَالْأَوَائِ
 مِنْ الْعَقْبِ وَأَطْلَعَهُ عَلَى أَيْامِ الْحَرْبِ وَالْحَوَالِ النَّاسِ وَكَانَ مِنَ الْكُتُبِ
 وَحَدَّثَ النَّاسَ بِالْبَغْيَاءِ وَتَعَلَّمَ صِنَاعَةَ الْإِنْتِشَاءِ وَكَانَتْ قِيسَةُ

Vefeyâtü'l-A'yan, İbn Hallikân, 673 h., İstanbul Fatih Kütüphanesi, Mikrofilm Arşivi, No: 1153.

ğı üzere daha önce yazılmış eser-
 lerden, hocalarından ve kendi
 gözlemlerinden faydalanmıştır.
 Müellifin eserinde sadece ölüm
 tarihi kesin biçimde bilinen kişi-

lere yer verdiği, çoğununki belli
 olmadığı için doğum tarihleri
 üzerinde fazla durmayıp yalnız
 bildikleriyle yetindiği, bu arada
 daha önceki eserlerde yanlış ya-

zılmış bazı kelime ve isimlerin doğrularını tespit ettiği görülür. Biyografileri verilen kişilerin yaşadıkları bölge ve dönemlerin geleneklerinden, sosyal hayatlarından da bahsettiği için eser yazıldığı tarihten itibaren büyük ilgiyle karşılanmıştır. Tarih, edebiyat, dil ve sosyoloji gibi alanlarda araştırma yapanların başvurduğu kaynaklar arasındadır⁽⁷⁾.

İbn Hallikân, hal tercümesini yazdığı şahıslar hakkında çoğunlukla tatmin edici tafsilatla bilgi vermez. Tespit ettiği doğum ve ölüm tarihleri ile hükümdar ise hükümdarlık süresi ve ömrünün ne kadar olduğunu yıl, ay ve gün olarak belirtir. Müellif, o şahıs hakkında hemen herkesçe bilinen meşhur konuları anekdot halinde sunmakla yetinir. Aslında bu açıdan İbn Hallikân'ın eseri bir anekdotlar derlemesi olarak da görülebilir. Bunun yanı sıra bazı isimlerin etimolojileri üzerinde durarak, onların okunuşu, manası, kökeni gibi hususları açıklamaya çalışır. Müellifin bu çabası dikkat çekicidir. O, metinlerin sonunda, ilgisini çeken ve kendisinin önemli bulduğu Türkçe isimlerin açıklamasını yapar. Onun ele aldığı bu isimler kişi ya da yer adı olup, bu adların okunuşunu Arapçadaki seslendirme yöntemine uygun biçimde harekelendirerek vermeye çalışır⁽⁸⁾. İbn Hallikân, eserine birçok milletten tamamı seçkin Müslüman kişilerin hayat hikâyelerini dâhil etmiştir. Bunlar, Arap, Türk, Fars, Kürt, Endülüslü, Afrikalı, Ermeni veya Rum

asıllı olup ihtida etmiş kişilerdir. Eserde, Emevi, Abbasi, Bermeki, İhşidi, Tolunoğulları, İfrikiyye, Sakaliye, Büveyhi, Samani, Gazneli, Selçuklu, Eyyubi, Memlük ve Atabeyliklerin hükümdarlarından bahsedilmektedir⁽⁹⁾.

İslam tarihçiliğinde biyografik edebiyatın önde gelen isimlerinden biri olan İbn Hallikân (608 / 1211 - 681 / 1282), XIII. yüzyıl gibi, bu edebi tür için oldukça erken sayılabilecek bir dönemde, Vefeyâtü'l-A'yân adlı eserinde kendi zamanına ve kendinden önceki dönemlere ait tarihi kişiliklerin hal tercümelerinde verdiği bilgiler dolayısıyla, hem kendi zamanında hem de daha sonraki dönemlerde, biyografi ve başka türde eser veren müellifler için dikkat çekici ve yol gösterici bir bilim insanı olmuştur. Müellifin Türk tarihiyle alakalı şahsiyetler hakkındaki verdiği kayıtlar, tamamlayıcı mahiyette bir özelliğe sahiptir. Bu bakımdan bu kayıtlar, ortaçağ Türk tarihi araştırmalarında sürekli göz önünde tutulmuştur. XI. ve XIII. Yüzyıldaki Selçuklu sultanları ve diğer önemli Türk simalarına ait bilgileri bu alanda önemli yer tutmaktadır. Bu bakımdan Selçuklu devri Türk tarihinin önemli müelliflerinden biri kabul edilen İbn Hallikân'ın Selçuklu sultanlarına ait biyografik kayıtları, Selçuklu tarihinin aydınlatılması açısından önemli bir değere sahiptir. Bu yüzden Vefeyâtü'l-A'yân'da yer alan Selçuklu sultan biyografileri tercüme edilerek değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Esasen İbn Hallikân, Vefeyâtü'l-A'yân adlı eserinde, Selçuklu

(7) Abdülkerim Özaydın, a.g.m.

(8) Mesela "Tuğrul Beg"de "tı" ötreli, kapalı "ğayn" cezmlı, "ra" ötreli, "lam" cezmlı, tek noktalı "ba" üstünlü, bunlardan sonra da "kef" yer alır. Bkz. İbn Hallikân, a.g.e., c. V., s. 63-68.

(9) H. İbrahim Gök, a.g.m.

Vefeyâtü'l-
A'yan, İbn
Hallikân,
673 h.,
İstanbul Fatih
Kütüphanesi,
Mikrofilm
Arşivi, No:
1153.

sultanlarından başka Selçuklu dönemi Türk yöneticileri ile münasebeti olmuş Türk ya da başka milletten meşhur kişiler ile Selçuklu dönemi öncesinde İslam ülkelerinde yaşamış Türk hükümdar, bilim adamı, edebiyatçı, şair, din âlimi gibi edebi, dini veya ilmi faaliyette bulunmuş şahısları da anlatmaktadır⁽¹⁰⁾.

Alıntılarını özellikle Selçuklularla ilgili konularda çoğunlukla İbnü'l-Esir'e dayandırmıştır. Müellif, Selçuklu sultanlarının hayat hikâyelerini yazarken, yararlandığı kaynakların adlarını belirtmiştir. En çok yararlandığı kay-

naklar İbnü'l-Esir'in el-Kâmil ve Tarihu'l-Atabekiyeye'si, Muhammed b. Abdülmelik el-Hemedani'nin Tarihi'i, Sem'ant'nin Zeyli, el-Me'munü'nin Tarihi'i; Ebu'l-berekat İbnü'l-Müstevfi'nin Tarihu Erbil'i, İbnü'l-Ezrak el-Farukî'nin Tarihu Meyyafarikyn'i ile Zübdetü't-tevarih ve ed-Dü'elü'l-münkati'a adlı eserler. Hallikân, görüşlerine katılmadığı müelliflerin kayıtlarını aktardıktan sonra o konuda doğru olduğuna inandığı düşünceyi de belirterek bir karşılaştırma imkânı verir ve "En iyisini Allah bilir" diyerek yazısını tamamlar⁽¹¹⁾.

Orijinal yazma nüshası Londra'daki British Library'de bulunan Vefeyâtü'l-a'yân, ilk defa F. Wüstenfeld tarafından 1835-50 yıllarında Göttingen'de neşredilmiştir. Daha sonra Kahire, Beyrut, Paris ve Tahran'da birçok kez yayımlanan eserin İngilizce ve Farsça tercümesi yapılmıştır.

Osmanlıcaya da çevrilen ve 1280'de İstanbul'da basılan eserin bu versiyonu özetleme yoluna gidildiğinden ilgi görmemiştir. Baron MacGuckin de Slane de eseri yayımlamaya başlamış, fakat bir kısmını neşrettikten sonra (Paris 1832-1842) bu fikrinden vazgeçip eseri İngilizce'ye tercüme etmiştir. Eser daha sonra Muhammed Muhyiddin Abdülhamîd (I-VI, Kahire 1367/1948) ve İhsan Abbas (I-VIII, Beyrut 1968-1972) tarafından yayımlanmıştır⁽¹²⁾.

(11) Abdülkerim Özeydin, a.g.m., H. İbrahim Gök, a.g.m.

(12) Abdülkerim Özeydin, a.g.m.

(10) H. İbrahim Gök, a.g.m.